

Karttunen Mari
1(6)

18.9.2024

TVK:n oikeustapauskommentaari 18.9.2024

Vakuutusosoikeus

Diaarinumero 212:2023 (L)

Antopäivä 22.8.2024

Omaishoidettavan kauppa-asioista huolehtiminen katsottiin omaishoitajan työksi

Tiivistelmä

Omaishoitajana toimivalle A:lle oli sattunut tapaturma kauppamatkalla. Koska A:n oli tarkoitus hankkia ostoksia myös omaishoidettavalle, katsottiin tapaturman sattuneen omaishoitajan työssä.

Vakuutusosoikeuden ratkaisu

Vakuutusosoikeus katsoi, että omaishoitaja A:n tehtäviin voitiin todeta kuuluneen etenkin omaishoidettavan avuntarpeesta esitetyn perusteella myös omaishoidettavan kauppa-asioista huolehtiminen muun hoitotyön ohella. Kauppamatkalla 6.8.2021 oli ollut tarkoitus hankkia ostoksia myös omaishoidettavalle, joten A:lle kauppamatkalla sattunut tapaturma oli sattunut hänen omaishoitajan työssään työtapaturma- ja ammattitautilain 20 §:n ja 21 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla. Asian arvioinnissa ei ollut olennaista merkitystä sillä, että A olisi mahdollisesti hankkinut ostoksia myös itselleen. A:lla on oikeus työtapaturma- ja ammattitautilain mukaiseen korvaukseen työtapaturma- ja ammattitautilain nojalla.

Lainkohdat

Työtapaturma- ja ammattitautilaki 15 § 1 mom., 17 §, 20 § ja 21 § 1 mom.

Laki omaishoidon tuesta 2 § 1 kohta sekä 10 § 1 ja 3 mom.

TVK:n kommentaari

Asiassa oli kyse omaishoitajan työn määrittelemisestä ja siitä, voitiinko kauppa-asioiden hoitamisen katsoa kuuluvan omaishoitajan työhön. Asiaa tarkasteltaessa on olennaista hahmottaa omaishoitajan työnkuva ja korvaussuojan piiri. Tarkastelen kirjoituksessa edellä mainittujen seikkojen lisäksi omaishoitajan työn ja tavanomaisen kotitaloustyön välistä rajanvetoa, joka tulee usein pohdittavaksi omaishoitajan korvaussuojan ulottuvuutta arvioitaessa.

Omaishoitajan työtapaturma- ja ammattitautisuoja on säädetty omaishoidon tuesta annetussa laissa (937/2005, jäljempänä omaishoitolaki). Vaikka omaishoitaja ei ole työsuhteessa omaishoitoa koskevan sopimuksen tehneeseen kuntaan, hoidettavaan tai hoidettavan huoltajaan, on omaishoidon tuesta hoitajan kanssa sopimuksen tehneen hyvinvointialueen omaishoitolain 10.3 §:n mukaan vakuutettava hoitaja työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015, jäljempänä myös TyTAL) mukaisella vakuutuksella. Säännöksen mukaan omaishoitajaan sovelletaan, mitä mainitussa laissa säädetään työntekijästä, ja hyvinvointialueeseen sovelletaan, mitä mainitussa laissa säädetään työnantajasta.

Omaishoitolaissa ei ole erityissäännöksiä koskien olosuhteita, joissa sattunut tapaturma korvataan, eli korvattavat olosuhteet määräytyvät myös omaishoitajalla TyTAL:n mukaisesti. Vakuutusosoikeus katsoi ratkaisussaan tapaturman sattuneen omaishoitajan työssä, eli TyTAL 21.1 §:n mukaisessa olosuhteessa. Säännöksen perusteella korvataan työnteon yhteydessä sattunut tapaturma. Säännöksen yksityiskohtaisten perusteluiden ([HE 277/2014 vp](#), s. 76) mukaan säännöksen soveltamisalaa määrittävät työntekijän omat työtehtävät ja niiden tekemistavat. Esitöiden mukaan yksittäisessä tapauksessa arviointi tehdään sen mukaan, mitä työn tekemisestä ja työtehtävien sisällöstä on sovittu tai katsottava sovituksi.

Omaishoitolain 2 §:n kohdan 1 mukaan omaishoidolla tarkoitetaan vanhuksen, vammaisen tai sairaan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotiooloissa omaisen tai muun hoidettavalle läheisen henkilön avulla. Säännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa ([HE](#)

[131/2005 vp](#), s. 20) ei kuvata omaishoidon sisältöä tarkemmin. Kyse on säännöksen perusteella nimenomaan hoidettavan henkilön hoidosta ja huolenpidosta.

Omaishoidon tuesta laaditaan omaishoitajan ja hyvinvointialueen välillä sopimus, jonka liitteenä on oltava hoito- ja palvelusuunnitelma (omaishoitolain 8.1 §). Hoidettavien henkilöiden hoidon ja huolenpidon tarpeet voivat vaihdella paljonkin, ja omaishoitajan työksi katsottava toiminta onkin arvioitava tapauskohtaisesti ottaen huomioon kunkin tapauksen tosiseikasto. Tässä yhteydessä voi olla tarpeen tarkastella myös omaishoitosopimukseen liitettyä hoito- ja palvelusuunnitelmaa.

Vakuutusosoikeuden ratkaisuselosteesta ei käy ilmi, millainen hoidettavan henkilön hoidon ja huolenpidon tarve on tapauksessa ollut, eikä ratkaisuselosteesta ilmene myöskään, millaisen selvityksen perusteella kyseisen omaishoitajan työtehtävien sisältöä on arvioitu.

Omaishoitajan työtehtävien osalta on kuitenkin tehty tapauskohtaista arviointia, koska vakuutusosoikeus on katsonut omaishoidettavan kauppa-asioista huolehtimisen kuuluneen omaishoitajan tehtäviin etenkin omaishoidettavan avuntarpeesta esitetyn selvityksen perusteella. Ratkaisu ei siis tarkoita, että kauppa-asioiden hoitamisessa voitaisiin aina katsoa olevan kyse omaishoitajan työstä.

Vakuutusosoikeus on ratkaisussaan katsonut, että välittömän henkilöön kohdistuvan hoitotyön ja huolenpidon ohella omaishoitajan työhön voidaan omaishoidettavan avuntarpeen perusteella katsoa kuuluvan myös hoidettavan kauppa-asioista huolehtiminen.

Korvauskäytännössäkin on katsottu tämä mahdolliseksi, mutta tietyn varauksin.

Korvauskäytännössä on pyritty erottelemaan tavanomainen koti- ja perhetaloustyö ja omaishoitajan työ toisistaan ja katsottu omaishoitajan työtapaturma- ja ammattitautisuojaan kattavan vain toiminnan, jossa on selvästi kyse omaishoitajana toimimiseen liittyvästä toiminnasta. Korvaussuojan ulkopuolelle on katsottu jäävän toiminnan, jota omaishoitaja tekisi omaishoitajana toimimisestaan riippumatta. Tässä erottelussa on ostosten hoitamisen osalta annettu merkitystä paitsi omaishoidettavan avuntarpeelle myös sille, ovatko

4(6)

omaishoitaja ja omaishoidettava asuneet samassa taloudessa sekä sille, millaisista ostoksista on kyse.

Esimerkiksi ruokakaupassa käyntiä ei ole lähtökohtaisesti katsottu omaishoidettavan kanssa samassa taloudessa asuvan omaishoitajan työksi. Taustalla on ajatus siitä, että kyse on tavanomaisesta kotitaloustyöstä, johon samassa taloudessa asuvat aikuiset lähtökohtaisesti osallistuvat riippumatta toisen taloudessa asuvan henkilön avuntarpeesta. Kyse ei siis ole omaishoitosuhteen myötä omaishoitajan tehtäväksi tulleesta ja ensisijaisesti omaishoidettavan avuntarpeesta johtuvasta toiminnasta. Vastaavalla tavalla on suhtauduttu esimerkiksi omaishoidettavan ja omaishoitajan yhteisen asunnon siivoukseen sekä kotitalouden roskien vientiin.

Korvauskäytännössä on sen sijaan katsottu, että esimerkiksi vaatteiden hankkiminen aikuiselle omaishoidettavalle tämän ollessa siihen hoidontarpeensa vuoksi itse kykenemätön on katsottavissa omaishoitajan työksi, vaikka hoidettava ja hoitaja asuisivat samassa taloudessa. Tausta-ajatuksena on se, että lähtökohtaisesti aikuiset huolehtivat itse vaatteidensa hankinnasta. Kyse on siis toiminnasta, joka tulee omaishoitajan tehtäväksi nimenomaan omaishoidettavan hoidontarpeesta johtuen. Vaatteissa on myös kyse välttämättömistä henkilökohtaisista hyödykkeistä, joiden hankkimisen on katsottu kuuluvan omaishoitoon kuuluvan huolenpidon piiriin. Omaishoidettavan ollessa lapsi ja omaishoitajan tämän huoltaja voitaisiin omaishoitajan työn piiriä nähdäkseni arvioida myös tällaisessa tilanteessa toisin, koska huoltaja lähtökohtaisesti vastaa etenkin nuoren lapsen vaateostoksista riippumatta siitä, onko lapsi omaishoidon tarpeessa vai ei.

Omaishoitajan työksi katsottavan toiminnan erottelu muusta kotitaloustyöstä on usein haastavaa. Esimerkiksi omaishoidettavan ruokaostoksista huolehtimisen voisi perustellusti katsoa olevan omaishoitajan työhön kuuluvaa huolenpitoa tilanteessa, jossa omaishoidettava ei avuntarpeensa vuoksi kykene huolehtimaan ruokaostoksistaan itse. Samanaikaisesti ruokaostosten tekeminen on välttämätöntä myös omaishoidettavalle itselleen, ja samassa taloudessa asuvat perheenjäsenet tyypillisesti huolehtivat yhteisesti ruokaostosten

5(6)

tekemisestä. Voi kysyä, muuttuuko kotitalouden ruokaostosten tekeminen tavanomaisesta koti- ja perhetaloustyöstä omaishoitotyöksi sillä perusteella, että toinen samassa taloudessa asuva henkilö tarvitsee omaishoitoa.

Vakuutusoikeiden ratkaisuselosteesta ei käy ilmi, ovatko omaishoidettava ja omaishoitaja asuneet kyseissä tapauksessa samassa taloudessa. Ratkaisuselosteesta ei myöskään käy selvästi ilmi, onko ostoksissa ollut kyse ruokaostoksista vai esimerkiksi henkilökohtaisten kulutushyödykkeiden ostamisesta eikä sitä, onko omaishoidettava ollut lapsi vai aikuinen. Ratkaisuselosteesta ei siis ole pääteltävissä, onko vakuutusoikeus antanut asumisjärjestelylle tai omaishoidettavan iälle ja mahdolliselle omaishoidettavan ja omaishoitajan väliselle huoltajuussuhteelle merkitystä omaishoitotyön sisältöä arvioidessaan. Ratkaisuselosteesta ei myöskään käy ilmi, onko asiassa ylipäätään pohdittu omaishoidon ja tavanomaisen koti- ja perhetaloustyön välistä suhdetta. Ratkaisuselosteen niukan tietosisällön vuoksi asiassa jää siis useita avoimia kysymyksiä koskien omaishoitajan työn sisällön ja korvaussuojan ulottuvuuden määrittelyä.

Omaishoitajan työn määrittämiseen liittyvää aiempaa oikeuskäytäntöä on julkaistu vähän. Korkein oikeus on ratkaisussaan [KKO:2008:58](#) katsonut, että omaishoitajan tehtäviin voi kuulua omaishoidettavan kauppa-asioista huolehtiminen muun hoitotyön ohella. Asiassa omaishoitaja A ja omaishoidettava B asuivat samassa taloudessa, ja A oli ollut vaikeavammaisen B:n ympärivuorokautinen omaishoitaja. B:n kävelykyky oli merkittävästi rajoittunut, ja A:lle oli sattunut tapaturma kauppamatkalla tämän ollessa ostamassa B:lle iltapäivälehtiä tämän pyynnöstä ja virkistykseksi. Korkein oikeus katsoi tämän toimen kuuluneen A:n omaishoitajan tehtäviin B:n yksilölliset tarpeet huomioon ottaen.

Ratkaisua annettaessa on sovellettu sittemmin kumottua lainsäädäntöä, ja työtapaturman osalta korvattavat olosuhteet on määritelty TyTAL:ssa huomattavasti tapaturmavakuutuslakia tarkemmin. Omaishoidon sisältöä ja työssä sattuneen työtapaturman korvausedellytyksiä koskevissa säännöksissä ei kuitenkaan ole tapahtunut sellaisia muutoksia, joiden vuoksi KKO:n ratkaisulla ei olisi lainkaan relevanssia nykysäätelyn tulkinnassa.

6(6)

Myös korkein oikeus on siis katsonut kauppaa-asioiden hoitamisen mahdollisesti kuuluvan omaishoitajan tehtäviin jopa tilanteessa, jossa ei ole kyse huolenpidon kannalta välttämättömän hyödykkeen, kuten ruuan, ostamisesta. Toisaalta omaishoitaja oli esitetyn perusteella ollut tapauksessa ostoksilla vain hankkiakseen hoidettavan pyytämiä lehtiä, ei esimerkiksi suorittaakseen perheen yhteisiä ruokaostoksia. Ratkaisu ei nähdäkseni anna suoraa tulkintaohjetta siihen, voidaanko tavanomaisen koti- ja perhetaloustoiminnan katsoa kuuluvan omaishoitajan työhön.

Asialla on nähdäkseni merkitystä, koska omaishoitajan työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksesta ei ole tarkoitettu korvattavan vahinkoja, jotka sattuvat toiminnassa, jota omaishoitaja tekisi omaishoitajana toimimisestaan riippumatta. Toisaalta omaishoidon tarkoituksena on mahdollistaa omaishoidettavan kotona asuminen, ja omaishoitoon kuuluvaan huolenpitoon voidaan perustellusti katsoa kuuluvan myös toimintaa, joka tyypillisesti liittyy myös tavanomaiseen perhe-elämään. Rajanveto ei ole selvää, ja oikeuskäytännöllä on merkittävä vaikutus tulkintaan.

Vakuutusosoikeus on ratkaisuselosteessaan todennut, ettei asiassa ollut olennaista merkitystä sillä, että omaishoitaja oli kauppamatkalla mahdollisesti hankkinut ostoksia myös itselleen. Vaikuttaa siis siltä, että omaishoitotyö olisi vakuutusosoikeuden näkemyksen mukaan katsottavissa ensisijaiseksi suhteessa omien asioiden hoitoon tilanteessa, jossa olisi kyse kummastakin toiminnasta. Voi kysyä, onko tämä perusteltua ainakaan tilanteessa, jossa ostosreissun pääpaino olisi omaan tai perhetalouden yhteiseen käyttöön tulevien hyödykkeiden hankinnassa, vaikka samalla ostettaisiin jokin hyödyke myös omaishoidettavalle.

Asiasanat

omaishoitaja, omaishoito, työ, työtapaturma

Tämä dokumentti on julkaistu TVK:n Työtapaturmatieto -palvelussa (tyotapaturmatieto.fi)